

JĘZYK ANGIELSKI

Szkoła podstawowa

Zagadnienie metodyczne dla nauczycieli: Nauczanie gramatyki – porównanie czasów *Past simple i Present perfect*

Scenariusz lekcji 1

Joanna Stefańska

Cel autoobserwacji/obserwacji:

- nabywanie umiejętności analizowania lekcji z uwagi na rolę treści gramatycznych w lekcji (co i jak mówi się na temat struktury gramatycznej, na ile sposobów wykorzystuje się praktycznie prezentowane na lekcji gramatyczne środki językowe, na ile styl uczenia się nauczyciela wpływa na sposób przekazywania wiedzy uczniom)

Na przestrzeni lat zmieniały się metody nauczania¹, a co za tym idzie – także podejście do sposobu przekazywania uczniom treści gramatycznych. Oś dyskusji przebiega na linii: uczenie formy czy znaczenia, wiedza czy umiejętności. To z kolei prowadzi do pytania, czy to ma być świadome czy podświadome uczenie się gramatyki. Można zagadnień gramatycznych nauczać przez reguły, przez kontekst i odkrywanie zasad lub stosując mieszaninę obu podejść². Te trzy główne nurty można przyjąć jako zasady:

1. 3P: presentation, practice, production (prezentacja, praktyka, produkcja)
2. 3E: exploration, explanation, expression (production activation), tj. eksplorowanie, wyjaśnianie i aktywacja produkcji
3. ESA – engage, study, activate – tzn. zaangażowanie, studiowanie problemu i aktywacja

Pierwsze podejście (zasada 3P), zwane podejściem dedukcyjnym, charakterystyczne dla metody gramatyczno-tłumaczeniowej, stawia nauczyciela w centrum uwagi. To on przedstawia temat gramatyczny, tłumaczy zasady, a następnie zleca uczniom ćwiczenia, w których reguły i formy mają zostać zastosowane w zdaniach. Nauczyciel przeprowadza ucznia od ogólnej zasady do szczegółu. Uczeń natomiast odtwarza model, wykonując szereg ćwiczeń utrwalających.

W drugim podejściu (zasada 3E), indukcyjnym, to uczeń jest w centrum procesu nauczania. Uczeń dokonuje „odkrycia” zasad w materiale przygotowanym przez nauczyciela lub zawartym w podręczniku. Poznanie wybranego zagadnienia gramatycznego odbywa się w trzech krokach. Pierwszy krok to zauważenie problemu (*noticing*), czyli proces aktywnego zapoznawania się z treścią, w którym uczeń uświadamia sobie istnienie nowej struktury i widzi związek między formą językową a znaczeniem. Drugi krok, tj. strukturyzacja (*structuring*), wnosi nowe wzorce do języka używanego przez uczniów i zwykle wymaga kontrolowanej praktyki. Wreszcie krok trzeci, proceduralizacja (*procedurising*) prowadzi do zastosowania nowej struktury gramatycznej w natychmiastowej i płynnej komunikacji.

Obydwa podejścia, 3P i 3E, mają swoje zalety i wady. Podejście indukcyjne jest korzystniejsze, ponieważ uczeń z biernego odbiorcy przekształca się w bardziej aktywnego uczestnika w procesie uczenia się, co zwiększa autonomię ucznia i stanowi element motywujący. Wadą uczenia indukcyjnego jest pracochłonność, wysoki poziom wymagań stawianych nauczycielowi i uczniom. Może prowadzić ucznia do błędnych wniosków albo stworzenia niepoprawnych lub niepełnych reguł. Ponadto podejście indukcyjne może stać w sprzeczności z osobistym stylem uczenia się oraz preferencjami ucznia. Poza tym nie wszystkie zasady da się sformułować samodzielnie, gdyż uczeń nie dysponuje wystarczającym zasobem metajęzyka do ich opisania lub też dana struktura gramatyczna okazuje się zbyt skomplikowana. Z tego powodu należy rozważyć stosowanie systemu mieszanego, z wykorzystaniem np. koncepcji ESA.

Aby skutecznie nauczać języka angielskiego, a zwłaszcza gramatyki, nauczyciel musi skupić uwagę uczniów na temacie i zaangażować ich emocjonalnie. W modelu ESA pierwsza faza (*engage*) stanowi wprowadzenie do tematu, a ćwiczenia, które najlepiej angażują uczniów, to gry i zabawy językowe, natomiast wykorzystywany model interakcji to praca w parach lub w małych grupach. Ta część lekcji może obejmować pokazywanie ilustracji, rekwizytów, ukazywanie kontrastów, dyskusję z całą klasą, pantomimę i odgrywanie scenek, zachęcanie uczniów do odpowiedzi na pytania oraz do samodzielnego formułowania pytań, tak aby zmotywować ich do myślenia i mówienia po angielsku. Celem tej fazy, oprócz emocjonalnego zaangażowania ucznia w lekcję, jest zwrócenie jego uwagi na kluczowe struktury, które zostaną omówione w czasie lekcji, i ewentualna elicytacja

¹ H. Komorowska, *Metodyka nauczania języków obcych*, Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2009.

² E. Deinzer, *Teaching grammar: approaches and methods*, Friedrich-Alexander University Erlangen-Nuremberg (Institut für Anglistik/Amerikanistik) 2007.

wcześniejszej wiedzy na ten temat. Ta część lekcji jest niezwykle ważna, ponieważ daje nauczycielowi możliwość włączenia wszystkich uczniów do zajęć. Faza angażowania pomaga również uczniom czuć się bardziej komfortowo i w gotowości do nauki.

W drugiej części (*study*) skupiamy się na języku, tj. na strukturze gramatycznej, która jest przedmiotem lekcji. Informacje można przekazywać na wiele sposobów, dostosowując metody do potrzeb grupy, wykorzystywać teksty i dialogi lub przykładowe zdania, ćwiczenia i pytania naprowadzające, a także dryl językowy. Zasady można pozostawić do wyboru w zadaniu typu „wybór wielokrotny”. Jest to etap lekcji, w trakcie którego nauczyciel powinien zwracać szczególną uwagę na błędy popełniane przez uczniów, omawiać je i korygować, wspierać uczniów w lepszym zrozumieniu funkcjonowania danej struktury językowej. W tej fazie można stosować różnorodne modele interakcji.

Faza trzecia (*activate*) to praktyczne wykorzystanie elementu języka poznanego w fazie drugiej w różnych kontekstach sytuacyjnych. Ta część lekcji służy rozwijaniu kompetencji językowych uczniów. Ćwiczenia należy zaplanować tak, aby wspierały komunikację i były ukierunkowane na inkorporację nabytych umiejętności w życiu społecznym i zawodowym. Ćwiczenia mogą obejmować dyskusję całą klasą, w małych grupach, a nawet w parach. Adekwatne dla tej fazy będzie: odgrywanie ról, grupowe tworzenie historyjek, pisanie wierszy, np. *haiku*, a także zadania, takie jak tworzenie plakatów, ulotek reklamowych, symulacji, czy wreszcie debata. Odpowiedni dobór aktywności uczniów pomoże nauczycielowi dowiedzieć się, jak dobrze zrozumieli oni materiał omawiany na zajęciach. Bardzo ważne jest, aby zawsze najpierw zaangażować uczniów emocjonalnie, a dopiero później ich aktywować.

Pytania do refleksji (dyskusji z nauczycielem obserwującym) po zakończonej lekcji³

1. W jakim stopniu gramatyka stanowiła główną treść lekcji?
2. Czy uczniowie byli świadomi gramatycznego celu lekcji i czy stosowali daną strukturę gramatyczną w sposób uświadomiony? Czy przedstawiono im zasadę gramatyczną czy musieli ją sami wypracować? Czy nauczyciel pomagał im wypracować zasady?
3. **Wiedzieć** czy **stosować**. Czy zadaniem uczniów było odkrycie, jak działa język czy też raczej koncentrowali się na stosowaniu języka? A może jedno i drugie? W jakim stopniu?
4. Jeżeli uczniowie w trakcie lekcji w jakikolwiek sposób stosowali język docelowy, to na ile te ćwiczenia i działania wymuszały odwołanie się do zasad gramatycznych stanowiących cel lekcji?
5. Czy można było zaobserwować przejawy zróżnicowanego podejścia uczniów do lekcji gramatycznej – różne style uczenia się? Czy style uczniów kontrastowały ze sposobem prezentacji elementów gramatycznych przez nauczyciela?
6. Jakiego języka używał nauczyciel, prezentując środki językowe (gramatykę) i czy miało to wpływ na zrozumienie zasady?
7. Czy uczniowie podejmowali dyskusję na temat gramatyki i czy nawiązywali do wcześniejszych lekcji / zasad językowych?
8. Czy na podstawie autoobserwacji/obserwacji możliwe jest określenie/podsumowanie:
 - Jaki według uczniów mógł być cel lekcji?
 - Czego nauczyli się w czasie lekcji?
 Proszę porównać te informacje z celami założonymi przez nauczyciela oraz przebiegiem lekcji.
 - Czy uważasz, że informowanie ucznia o celach lekcji jest dla niego ważne?
 - Czy uczeń powinien wiedzieć, czego nauczyciel oczekuje od niego na zakończenie lekcji?

³ Opracowano na podstawie: R. Wajnrub, *Classroom observation tasks. A resource book for language teachers and trainers*, Cambridge University Press 1997.